

***NEBUNIA IN RENASTEREA
EUROPEANA SI NEBUNUL IN
PIESELE LUI SHAKESPEARE***

M.LAZARESCU, MAI 2013

În cultura occidentală, "nebunul" a avut multă vreme, până în perioada în care s-a impus raționalismul european, un statut social definit în comunitate : o funcție, un rol, o meserie chiar : cea de bufon.

E vorba de acel aspect al "nebuniei" ce se referă la desinhibiția veselă, prosocială, de tip sărbătoresc, cea care induce o bună dispoziție contaminantă prin glume, pozne, râs. E vorba de gama de trăiri umane opuse tristeții, melancoliei, însoțită de retragere socială și gânduri negre

Această stare de bună dispoziție are și o variantă agitată sau furioasă, medico psihiatrică, prin episoadele maniacale. Dar ca dispoziție euforică, ea e prezentă în orice om, actualizându-se cu ocazia sărbătorilor

Sărbătorile umane, atât cele religioase cât și profane, ale întregii comunități sau ale cercului familial, au două faze :

- Prima e serioasă, sobră și oficială, cu respectarea unor norme și uneori a unor ritualuri.

- Cea de a doua, care urmează acesteia, constă în petrecerea comunității ce se dezinhibă euforic și rezonază la unison. Acum se mănâncă, se bea și se cântă și se dansează, se glumește, se trece peste conveniențe și reticențe. Oamenii se simt înfrățiți, vorbesc mult și uneori fără perdea, se veselesc și se simt bine. Alcoolul potențează dezinhibiția hipomaniacală și uneori o produce în afara sărbătorilor.

În această fază dezinhibată a sărbătorii se folosesc uneori măști de carnaval, se montează spectacole de comedie sau burlești, apar jongleri, mimi și bufoni.

Dintre sărbători, cea mai tipică pentru acest model de comportament hipomaniacal e cea a Carnavalului. Originile acesteia sunt plasate de Eliade la sărbătoarea prezentă în toate culturile, a reînnoirii anului. Pentru a începe un an nou, vechiul an se destramă în haos total, cu amestecul tuturor valorilor și ierarhiilor. Așa erau și Saturnaliile romane, când se accepta și apariția în comunitate a umbrei strămoșilor și a celor dispăruți, pentru toate acestea purtându-se măști. Ierarhiile se răstoarnă, stăpânul devine pentru moment sclav și săracul, Rege. Dezinhibiția euforică, uneori licențioasă, în vorbe și comportament, inversarea ierarhiilor și anularea personalității prin măști, evocă haosul primordial, înainte de intrarea în ordinea noului an.

Sărbătoarea carnavalului, cu toate măștile, licențele și "nebuniile" ei a fost cultivată cu fast în Renaștere.

De fapt Renașterea a fost – așa cum subliniază Burkhard, o perioadă în care sărbătorile publice erau la mare rang, fiind folosite variate prilejuri pentru a organiza evenimente marcate de un spectru strălucitor, în care tot felul de artiști erau stimulați să se manifeste.

Se realizează acum o fuziune, ajungându-se uneori la indistinție, între procesiunea religioasă, triumful victoriei militare, sărbătoare prilejuită de intrarea unui personaj important în oraș, consacrarea unui înalt potențat și carnaval. Procesiunea de Joia Mare și cortegiul carnavalului se aseamănă, prin pompa lor exterioară, cu cortegiile princiare ce se organizează cu ocazia intrării acestora în orașe. Carnavalul din Veneția era vestit prin baluri, cortegii și reprezentații de tot felul. La Roma, carnavalul avea fizionomii deosebit de bogate. Aici se organizau curse de cai, măgari, de bătrâni, tineri, de evrei. Măștile se bucurau de o mare libertate și pentru câteva luni exista dreptul travestirii. În cursul carnavalului din 1491 cardinalii își trimiseseră reciproc care încărcate cu măști, bufoni și cântăreți, toți admirabil costumați, dar recitând versuri scandaloase.

La sfârșitul Evului mediu și începutul Renașterii, în Europa creștină se desfășoară la sfârșitul lui Decembrie, în multe locuri, Sărbătoarea nebunilor sau inocenților, interzisă în 1444 printr-o circulară a Sorbonei. De anul nou, în biserică, slujba era oficiată de diaconi iar episcopii treceau în rândul mulțimii. Se pleca apoi, într-un cortegiu prin oraș, condus de saltimbaci și nebuni, bufoni, dansând și cântând în locul slujbei religioase cântece populare, clericii răspândindu-se în mulțime.

După această "libertate de decembrie" se reluau slujbele tradiționale și oficiale.

La carnavalurile din diverse orașe, cortegiul era deschis de nebuni, cel al preoților venind după aceștia.

Astfel, în zorile Renașterii, "nebunia" și "nebunii" de tip hipomaniacal, erau amplu cultivați, cu întreg patronajul bisericii vremii.

Deci, în Renaștere, între Evul mediu și raționalismul secolului luminilor, atmosfera spirituală a vremii accepta și chiar cultiva o anumită dezinhibiție hedoniă, veselă și sărbătorească, glumeața și jucăușă uneori, cultivând inventivitatea și artele. Prin aceasta era atacată seriozitatea ritualică sumbră a Evului Mediu, deschise căile unei noi vitalități, a unei lumi în care erosul, îndrăzneala și gluma se instalau ca și contrapondere a cruzimii și riscului nesăbuit.

Pentru această perioadă, în care "nebunul" a fost instituționalizat, ne stau mărturie scrierile lui Boccaccio și Erasmus, cu al său Elogiu al Nebuniei.

ELOGIUL NEBUNIEI SAU CUVÎNTARE SPRE LAUDA PROSTIEI

GRAIEȘTE PROSTIA:

<Hazel proștilor*.> Oricit m-ar defăima îndeobște muritorii — căci știu bine cât de rău e încondeiată Prostia chiar în ochii celor mai proști — susțin, totuși, că eu, asta, sint singura care, prin puterea mea, înveselesc și pe zei, și pe oameni. Iată o dovadă plină de noimă: De cum m-am înfățișat să vorbesc înaintea acestei adunări numeroase, dintr-o dată chipurile tuturor s-au luminat atît de mult de o nouă și oarecum neobișnuită veselie, și atît de mult m-ați salutat cu rîsul vostru zglobiu și drăgălaș, încît îmi pare că toți cei cîți sînteți de față păreți aidoma zeilor celor omerici, îmbătați de nectar amestecat cu nepenthe²⁰, pe cîtă vreme, mai înainte ședeți posomorîți și abătuți, de parcă chiar atunci v-ați fi întors din peștera lui Trofoniu²¹.

De altfel, după cum soarele își arată iarăși pămîntului fața sa daurită și frumoasă, ori precum, după o iarnă grea, o primăvară tînără vine să adie cu zefiruri blînde și ca prin farmec toate lucrurile capătă o nouă înfățișare și strălucesc într-o culoare plină de frăgezi-

* Titlurile din paranteze ascuțite lipsesc în original; ele au fost introduse pentru mai multă ușurință în urmărirea ideii principale a fragmentului respectiv — N.R.

me; tot astfel și voi, de îndată ce m-ați zărit, ați luat o cu totul altă înfățișare. Și astfel prin simpla mea prezență eu am înfăptuit ceea ce retorii cei iscusiți izbutesc doar în urma unor lungi și chibzuite cuvântări: anume, să vă alung toate grijile cele mistuitoare ale sufletului.

<Rostul cuvântării.> Dar să vă spun acum de ce m-am înfățișat înaintea voastră în aceste straie neobișnuite, dacă nu vă vine greu să urmăriți cu luare aminte pe cea care vă vorbește. Firește, nu cu atenția pe care o arătați predicatorilor, ci cu aceea

pe care o aveți față de saltimbancii, măscăricii și paiațele de la bilci și cu care odinioară Midas al nostru l-a ascultat pe Pan²². Căci am găsit cu cale să fac în fața voastră puțină sofisticărie, dar nu de aceea care astăzi bagă în capul celor tineri doar niște bazaconii lipsite de gust și fără de noimă dându-le o îndîrjire spre ceartă mai aprigă chiar decît cum se vede între muieri, ci eu mă voi lua după cei vechi, care, spre a scăpa de înjositoarea numire de înțelepți (*sofoi*), au preferat să se numească sofisti. Indelețnicirea lor era să slăvească, prin elogii, însușirile zeilor și ale eroilor. Așadar veți auzi acum un elogiu, dar nu al lui Hercule, nici al lui Solon, ci al meu însămi: al Prostiei!

<Lauda de sine.> Ei bine, aflați că nu dau nici doi bani pe acei înțelepți care susțin că e un lucru prostesc și neobrăzat ca să se laude cineva singur. Fie acest lucru oricît de prostesc ar pofti ei, cu condiția numai

să recunoască faptul că această apucătură este cel puțin potrivită cu... prostia. Căci ce e mai potrivit decît ca însăși Prostia să fie crainica propriilor sale laude? Cine ar putea să mă zugrăvească mai bine decît eu însămi? Afară numai dacă cineva pretinde că mă cunoaște mai bine decît mă cunosc eu pe mine! Deși cred că ceea ce fac eu e cu mult mai modest decît ceea ce fac de obicei puternicii și înțelepții acestei lumi care, minnați de o falsă rușine, plătesc pe cîte un retor mai lingușitor sau vreun poet găunos ce se lasă năimiți, ca din gura lor să audă o tămîiere ce nu-i decît cea mai sfruntată minciună. Și, într-acestea, prea rușinosul patron se umflă în pene ca un păun, își ciulește creasta la vorbele nerușinatului lingușitor ce pune un asemenea om de nimic alături de zei și îl dă ca pildă deplină a tuturor virtuților, deși știe că este departe ca de la cer la pămînt de acest model, că împodobește cu pene străine o cioară, că încearcă să facă din negru alb și din țîțar armăsar.

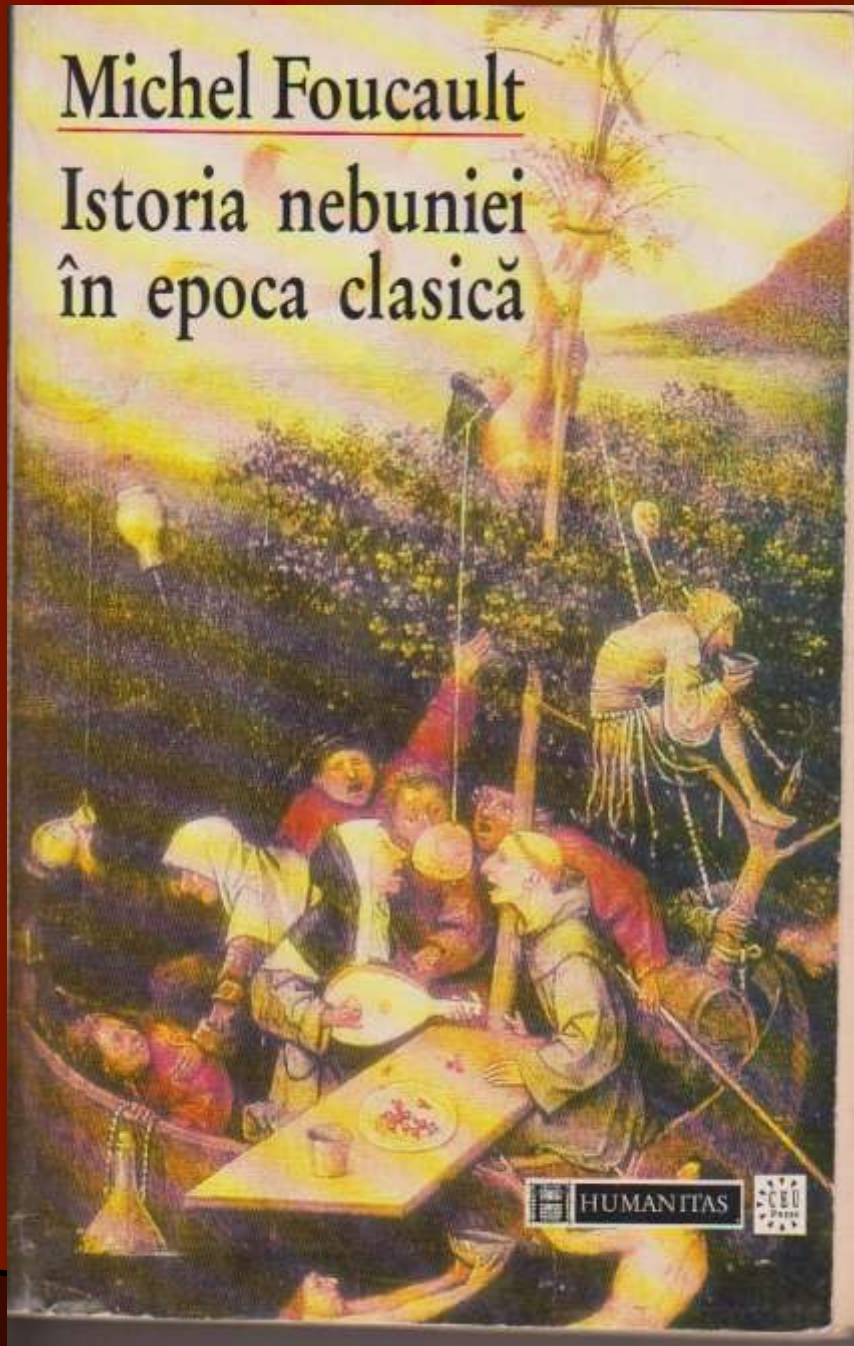
La urma urmei nu fac decît să ascult de cunoscutul proverb care spune că, dacă nu găsești pe nimeni să te laude, ești slobod să te lauzi singur. Măcar că cu acest prilej mă mir — cum să zic? — de nerecunoștința sau de tembelismul muritorilor: toți mă urmează cu sîrguință și se bucură de binefacerile mele, și cu toate acestea de atîtea veacuri nu s-a găsit nici unul care, printr-o cuvîntare, să facă, plin de recunoștință, un pa-

Această permisivitate pentru nebunie și nebuni din Renaștere, poate fi azi privită în tot reliefurile ei, mai ales prin cunoașterea perioadei ulterioare istoric, de instaurare a Ordinii în cultura europeană. Analiză care, e excelent făcută în lucrarea clasică a lui Foucault. Istoria nebuliei în epoca clasică.

Michel Foucault

Istoria nebuniei
în epoca clasică

HUMANITAS

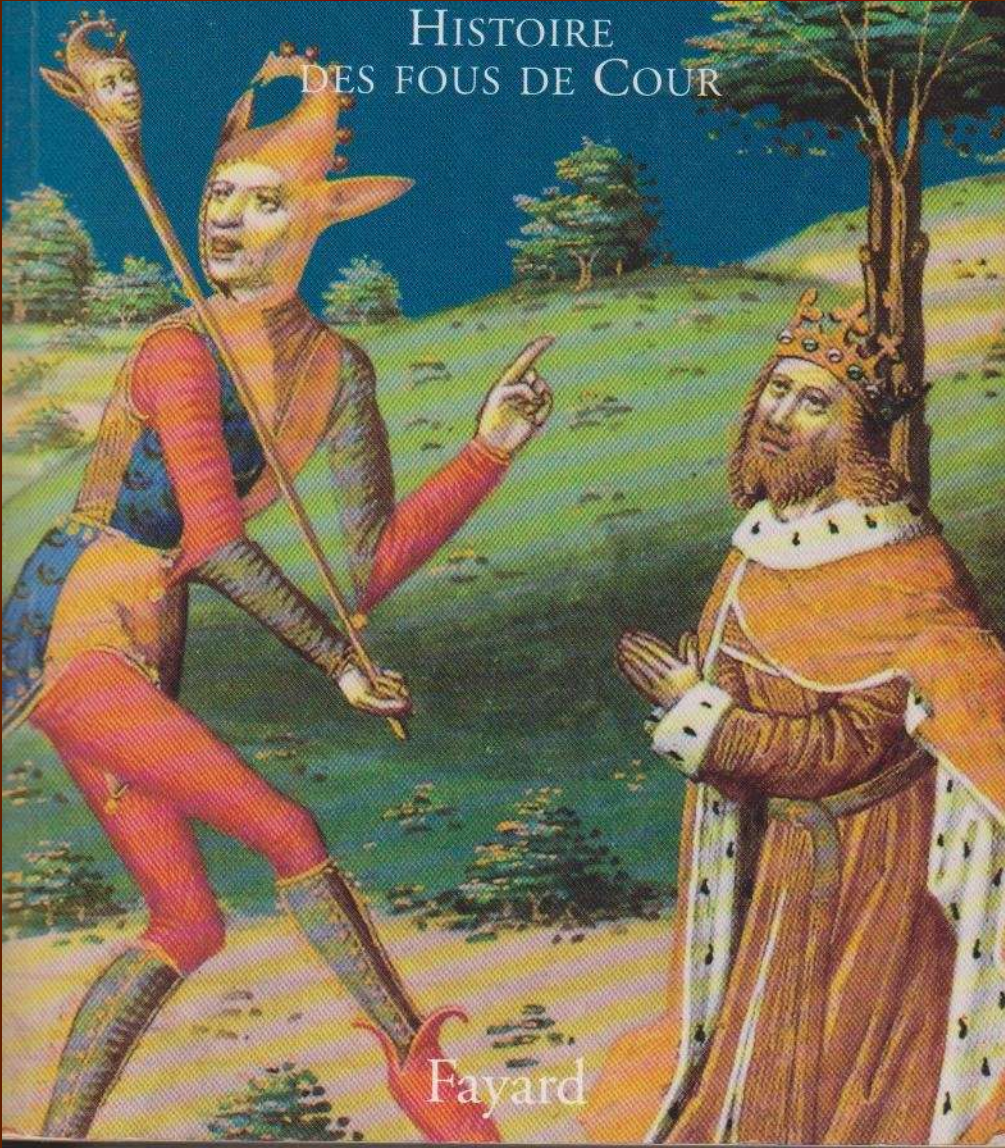

Pentru perioada pe care o invocăm, cea în care sunt scrise operele lui Shakespeare, întâlnim deci o instituționalizare a nebuniei hipomaniacale, prin profesia de nebun – bufon.

Nebunul instituționalizat din perioada Renașterii europene era un om cu aptitudini de comportament și manifestare hipomaniacală, capabil să inducă și să mențină o bună dispoziție. Statutul său social, profesia sa, prescria o anumită îmbrăcăminte colorată – de obicei galben sau verde – scufie și sceptru. El face tumbe și joc de mimă, spunea vorbe de duh și poezii, cânta și binedispunea lumea.

Rolul său era pe de o parte să întrețină atmosfera de bună dispoziție cu ocazia sărbătorilor comunitare, ale orașelor, breslelor, comunităților.

Dar, o funcție specială, o îndeplinea *nebunul* la curțile potentatilor vremii : conți, duci sau regi.

Nebunul de curte îndeplinea un rol în același timp psihologic și politic.

El trebuia să detensioneze atmosfera din jurul regelui, încărcată de intrigi și suspiciuni, de uneltiri și decizii grave.

În împrejurările nu rareori tragice ale executării puterii, nebunul trebuia să stea tot timpul în apropierea regelui, detensionându-l cu giumbușlucurile sale.

Dar, ceea ce era mai important, nebunul era singurul ce avea voie să spună regelui adevărul în față, fără a-l supăra și fără a risca o pedeapsă.

Acest permanent acces la adevăr, creea un feedback al situațiilor, absolut necesar în acele împrejurări.

În 1916, la Luvru din Paris, Filip al V-lea, zis cel Lung instituie o funcție remunerată la curtea sa pentru nebunul său Geoffrey, care-l distra și îl făcea să râdă. De acum încolo la curtea Franței va exista mult timp această funcție, ocupată de un titular până la moarte. La fel au procedat curțile d'Anjou și de Bourgogne.

Cum era de așteptat, ocuparea acestei funcții, la diverse curți dar mai ales în preajma regilor, atrăgea o mulțime de candidați, datorită avantajelor, inclusiv financiare. De exemplu în 1620, nebunul lui Henric al IV-lea, Guillaun, primea 1200 livre, față de 2000 cât lua căpitanul gărzilor și 300 profesorul de scris a lui Luis XIV. Printre cei ce ocupau astfel de funcții se numărau și foști farmaciști, medici și autentici gentilomi.

Funcția presupunea multiple talente și sarcini. Nebunul era comediant, clovn, mim, acrobat, dansator, cântăreț, muzician. El trebuia să se priceapă la glume și să fie în stare să spună o serie de istorioare nostime și hazlii, fabule și anecdote. Trebuia să le inventeze și să le colecționeze, având totdeauna la dispoziție un cuvânt potrivit, capabil să facă jocuri de cuvinte, calambururi, rebusuri, să spună versuri.

Iar disponibilitatea sa trebuie să fie totală, ori de câte ori suveranul avea chef. Și totul se petrece în cea mai apropiată familiaritate cu aceasta, nebunul bucurându-se de imunitate. El poartă, pentru rege, o oglindă specială.

Importanța psihologică politică a nebunului la curțile regale, e atestată de prezența sa constantă în jocurile vremii, care-l reprezintă pe rege și curtea sa.

Dintre acestea se cer menționate în primul rând șahul și jocul de cărți.

Șahul se zice că a venit în Europa din Orient, din Iran. În el, nebunul stă imediat în apropierea Regelui și a Reginei. Iar câmpul său de acțiune e direct și îndepărtat, depășindu-l pe cel al cavalerilor. Oricum, el face parte din societatea înaltă ce stă în spatele pedestrinei, a pionilor.

În jocul de cărți, nebunul e prezent în primul rand în Tarot, ca "mat"

Dar el e prezent și în cărțile clasice, având o poziție cu totul deosebită pentru Rege, Regină, Nebuni și Dame. Funcția sa e într-un fel deasupra tuturor, putându-se transforma în orice rol, cu o mobilitate neobișnuită, ce permite câștiguri neașteptate.

Persistența acestei poziții în inconștientul colectiv, face ca nebunul să fie prezent și printre cărțile de Pocker, ca Joly Jocker.

Suntem acum pe vremea lui Shakespeare, spre capătul perioadei renascentine, în care întâlnim un "nebun – bufon" instituționalizat, alături de un univers spiritual care cultivă îndrăzneala și hedonismul, inventivitatea și umorul. E o perioadă de o extraordinară diferențiere antropologică în care nenumărate fațete ale existenței umane s-au etalat pregnant, de la individualism la originalitate, de la rafinement la cruzime și creație. În această atmosferă trecerea de la normalitate la nebunie se realizează prin nenumărate măști și ipostaze. Iar varianta dezinhibată a nebuniei, care a fost menționată se întruchipează în multiple forme și personaje, de literatură și teatru.

Gama de ipostaze pe care o dezocultează Shakespeare este extraordinară. Între acestea un rol mai periferic îl ocupă trăirile limitei, din marginea nebuniei reale. Iar alături de ele, prezența nebunului bufon și reflexia condiției sale în alte multiple tipuri omenești.

Deși locul firesc al nebunului hipomaniacal este în aria veselă a comediei și burlescului, începutul poate fi făcut prin evocarea prezenței sale alături de tragedia unui om ce se prăbușește în nebunie. Și în jurul căreia pulsează multiple fațete ale nebuniei omenești.

Este cazul tragediei Regelui Lear.

Regele Lear personaje

Intriga

Regele Lear, fire impetuoasă, dominatoare dar sensibil la linguşeală, decide să se retragă împărţindu-şi regatul fiicelor ca zestre. Le cere să declare cât îl iubesc de mult.

Goneril şi Regan trag tirade sforăitoare dar Cordelia, fica cea mică, îi spune că dragostea adevărată ajunge, nu discursurile. Furios, Lear o dezmoşteneşte şi împarte regatul cerlorlalte două, cu condiţia să-şi petreacă timpul cu suita pe rând la ele şi soţii lor, ducele de Albany şi cel de Cornwall.

Ducele de Kent care încearcă să îi atragă atenţia că greşeşte, este alungat. Iar fica cea mică, Cordelia, fica dezmoştenită, pleacă cu regele Franţei, care o ia astfel, fără zestre, din dragoste. Ducele de Kent, deghizat se întoarce să îl slujească pe Lear, alături de care se mai află ducele de Gloucester, ce are un fiu nelegitim, pe Edmund care complotază împotriva fiului legitim. Acesta în cele din urmă fuge şi se ascunde prefăcându-se nebun.

Lear, mergând cu suita la Goneril şi ducele de Albany, e tratat prost, ca un indezirabil. El cheamă să vină la el nebunul, în timp ce-l reprimeşte în slujbă pe Kent, deghizat.

KENT

Poate că nu îngădui să primești nici lovituri de picior, jucător de maidan ce ești? (*Îl lovește sub genunchi la incheietură, făcându-l să cadă în patru labe.*)

LEAR

Mulțumesc, omule; ai intrat în slujba mea cu dreptul, îmi plăci.

KENT

Hai, domnule, scoală și ia-ți picioarele la spinare. Trebuie să-nveți mai întâi distanțele statorniceite de reguli la jocul ăsta. Haide, ia-o din loc. Dacă vrei să te mai măsoari o dată cât ești de lung, sînt gata să te antrenez. (*Îl împinge afară.*) Dacă nu, degajează. Hai, fii prevăzător și mină măgarul!

LEAR

Mulțumesc, amice, pentru slujbă. (*Îi dă bani lui Kent.*) Primește-ți acontul la soldă.

BUFONUL

(*intrînd*)

Dă-mi voie să-l acontez și eu. (*Îi dă boneta sa lui Kent.*) Primește boneta mea de nebun.

LEAR

Ei, dragul meu aghirotant, ce mai faci?

BUFONUL

Aș face mai bine dacă ți-aș pune ție boneta mea de nebun.

KENT

De ce, nebunule?

BUFONUL

(*către Kent*)

De ce? Pentru că iei partea cuiva care nu mai e la putere: dacă nu știi să zîmbești încotro bate vîntul, ai să faci guturai; ia tichia mea, să nu răcești. Amicul ăsta și-a surghiunit două fete și-a binecuvîntat-o pe a treia, fără să vrea. Dacă-l slujești, e cazul să-mi porți tichia. Ce mai faci, unchiule? Dacă aș avea două fete, aș vrea să am două tichii.

LEAR

De ce, băiete?

BUFONUL

Pentru că, dîndu-le tot avutul meu celor două fete, mi-ar rămîne cîte-o tichie de căciulă. Una ți-o dau eu, pe cealaltă cere-o de pomană la ele.

LEAR

Ia seama la bici, pungașule.

BUFONUL

Adevărul e un dulău credincios pe care-l dai în bice afară, dar cățelușa cocoșneață are voie să șadă pe cuptor și să pută după pofta inimii.

LEAR

Gluma asta nu-mi miroase-a bine.

BUFONUL

Să te-nvăț una mai bună?

LEAR

Fie.

BUFONUL

Ascultă, unchiule:

Să ai mai mult decât arăți,
Fă mai puține decât poți.
Nu-ți da averea cu-mprumut,
Că nu mai vezi din ce-ai avut.
Puțin pe jos, mai mult călare
Să-ți fie mersul la plimbare.
Să nu te-ncurci la băutură,
Nici cu femeia rea de gură.
Atunci, ciștig, pe legea mea,
Tot sută-n sută vei avea.

KENT

Asta-i ca și nimic, nebunule.

BUFONUL

Nimic iese și din gura avocatului fără onorariu. Nimic nu dai, nimic nu iese, unchiule.

LEAR

Păi altfel cum? Din nimic — nimic, băiatule.

BUFONUL

(către Kent)

Spune-i, te rog, că tocmai la atîta urcă și dobînda pămînturilor lui; pe mine nu mă crede, zice că-s nebun.

LEAR

Amar nebun!

BUFONUL

Ascultă, copile, poți să-mi spui care-i deosebirea dintre un nebun amar și unul dulce?

LEAR

Nu, băiete. Învață-mă și asta.

BUFONUL

Stăpînul care te-a-nvățat
Că tot pămîntul ți l-ai dat
Aicea, lîngă mine, vie,
Să-mi țină dînsul locul mie;
Atuncea doi nebuni vor fi
Și doi nebuni ți-or năzări
Unul — eu, care vorbește,
Altul — cel ce mă privește.

LEAR

Mă faci nebun, adică?

BUFONUL

Dat fiind că la celelalte titluri ai renunțat, e tot ce ți-a mai rămas, fiindcă pe asta îl ții din naștere.

KENT

Dar nu-i nebun chiar de tot, stăpîne.

BUFONUL

Nu-s chiar de tot, fiindcă lorzii și marii seniori nu-mi dau voie să dețin monopolul nebuniei. Căci dacă au pus monopol pe toate bunurile regatului, își cer partea leului și la asta. Și cucoanele cele mari tot așa, să aibă și dîsele, acolo, cît de cît. Dă-mi un ou, unchiule, și-ți fac rost de două coroane regale.

LEAR

Ale cui coroane adică?

BUFONUL

Coroanele oului, după ce-l sparg în două și-i beau gălbenușul. Cînd ți-ai spart coroana în două și ai dăruit

jumătățile, ai făcut tocmai ca ăla de-a luat măgarul fir
cîrcă să-l treacă șanțul. Puțină minte mai era sub
coroana cheliei tale, dacă pe cea de aur ai dat-o de dar!
Dacă și-acuma-s nebun, să pună biciul pe spinarea ăluia
de n-o zice ca mine:

Anul ăsta nebunia
E la mare trecere,
Că-nțelepții cu nebunii
S-au luat la-ntrecere.

LEAR

De cînd știi atîtea cîntece, păcătosule?

BUFONUL

De cînd ai lăsat pe seama fetelor tale autoritatea
părintească. De cînd le-ai pus în mină harapnicul, iar
tu ți-ai lăsat nădragii-n jos.

Ele sar de bucurie,
Eu mă scarpin de necaz,
Iar un rege cu nebunii
Joacă-n horă, face haz.

Fii bun, unchiule, și toamește-i nebunului tău un
dascăl de minciună. Ar vrea grozav să învețe știința asta.

LEAR

Dacă minți, ticălosule, pun biciul pe tine.

BUFONUL

Mă uit și mă minunez ce prost te intrudești cu fiicele
tale. Ele pun să mă bată cu biciul cînd spun adevărul,
iar tu ești gata să pui biciul pe mine dacă mint. Ca să nu
mai adaug că sînt bătut și pentru că tac. Mai bine orice,
zău așa, decît nebun la Curte. Orice, dar numai în locul
tău n-aș vrea să fiu. Ți-ai cojit deșteptăciunea prea din
gros, pînă nu ți-a mai rămas nici o fărîmă din miez.
Uite că vine una din coji.

(Intră Goneril.)

LEAR

Êi, fata mea, ce gîrgăuni ai în cap? De la o vreme
parcă ți s-au înecat corăbiile.

BUFONUL

Erai un băiat de viață cînd nu țineai socoteala gîrgă-
unilor ei. Acum joci rolul unui zero pe lingă numerele
celelalte, fiindcă un zero singur nu înseamnă nimic. La
om, asta eu prețuiesc mai mult decît tine, fiindcă eu sînt
bufon, iar tu nu ești nimic. (Către Goneril.) Lasă, că-mi
țin limba. Mutra dumitale îmi poruncește asta, fără
cuvînte. Sst-sst!

Cînd n-ai nici miez și n-ai nici coajă,
Îți șade-n poartă foamea strujă.

(Către Lear.)

Ce văd? O pâstaie de mazăre fără boabe.

GONERIL

Nu numai măscăriciul dumitale,
Obraznic fără margini, mă jignește,
Ci și în jurul tău o șleahtă-ntrecagă
De nesimțiti și de scandalagii,
Pe care nu-i mai pot răbda aici.

Sîr,

Eu am crezut că dacă-ți dau de știre
Vei lua măsuri îndată, dar mă tem,
Din felul cum te porți și le vorbești,
Că-i lași în voie, ba le dai și ghes.
Dacă-i așa, greșeala-i neiertată
Și nu vă va scăpa necorectată,
Chiar dacă-n alte împrejurări ai lua-o
Drept o ofensă și te-ar rușina —
De azi, poprirea mea-i de trebuință.

BUFONUL

Nu de-alta, unchiule, dar știi:

„Îrăni o vrăbie-un cuc odată,

Da, domnul meu, bunăvoința dulce
Și politețea nu ți le condamn,
Dar nici nu ți le iert, atîta timp
Cît lipsa dumitale de prudență
Îți face bunătatea de prisos.

ALBANY

De-i bine cum vezi tu, nu știu să spun,
Dar lăcomia nu e lucru bun.

GONERIL

Atuncea...

ALBANY

Vom trăi și vom vedea.

(*Jes.*)

SCENA 5

*În fața aceluiași castel.
Intră Lear, Kent și Bufonul.*

LEAR

Ține drumul drept, la Gloucester, cu scrisorile acestea.
Fiicei mele să nu-i povestești nimica pînă cînd nu te va
întreba ea, după ce va citi scrisoarea. Dacă nu te gră-
bești însă, voi fi acolo înaintea ta.

KENT

Nu voi ști ce-i odihna, stăpîne, pînă ce nu voi fi
înmînat depeșa măriei-tale.

BUFONUL

Dacă omul ar avea creierul la călcîie, n-ar fi în pri-
mejdie să-i degere iarna?

LEAR

Ba da, băiete.

BUFONUL

Atuncei, bucură-te că mai e încă vreme bună.

LEAR

Ha, ha, ha!

BUFONUL

Ai să vezi ce drăguț te va ține în palme fiica ta cea-
laltă; ea nu seamănă cu sora ei, cum nu seamănă tusea
cu junghiul. Crede-mă.

LEAR

Ce să te cred, băiete?

BUFONUL

Că seamănă la gust ca două mere acre. Știi de ce stă
nasul omului în mijlocul feței?

LEAR

Nu.

BUFONUL

Ca să-i stea de strajă, cite-un ochi de fiecare parte, să
nu scape văzului ce scapă mirosului cînd n-ai fler,
moșule.

LEAR

Am nedreptățit-o.

BUFONUL

Știi cum își face o stridie casa?

LEAR

Nu.

BUFONUL

Nici eu. Dar ți-aș putea spune de ce își face melcul casă.

LEAR

De ce?

BUFONUL

Ca să aibă unde să-și ascundă capul, și nu ca s-o dea fetelor lui și să rămână cu coarnele goale-n drum.

LEAR

Am să-mi schimb firea. Am fost un părinte prea bun!... Sînt gata caili mei?

BUFONUL

Măgarii tăi se ocupă de ei. Știi pentru ce cele Șapte Stele sînt numai șapte?

LEAR

Pentru că nu sînt opt.

BUFONUL

Bravo, ai stofă de bufon!

LEAR

Să mi le ia cu sila! Monstru de nerecunoștință!

BUFONUL

Dacă ai fi bufonul meu, moșule, te-aș bate toată ziua numai fiindcă ai îmbătrinit înainte de vreme.

LEAR

Cum așa?

BUFONUL

Fiindcă nu trebuia să îmbătrinești pînă nu te coceai la minte.

LEAR

Nu mă lăsați să-nnebunesc, o, zei;
Țineți-mă, nu vreau să-nnebunesc!

(Intră un curtean.)

Sînt gata caili?

CURTEANUL

Gata, milord.

LEAR

Hai, băiete.

BUFONUL

Dacă-i pe-aici vreo fată mare
Și să m-aștepte-ar vrea cumva,
N-o să mai aibă căutare,
Că pînă-am să mă-ntore, mai va!

(Ies.)

Cazul regelui Lear e poate o excepție, în care nebunul oficial e pus alături de "nebunia" omenească, manifestată uneori ca exces, alteori ca suferință, mască sau realitate. În piesele lui Shakespeare, prezența nebunului e variată.

Uneori, el apare doar episodic. Așa e în **Othelo**. Conform rangului său, Othelo are în slujbă un nebun. Dar el nu se arată în această tragedie decât odată, răspunzându-i în doi peri lui Desdemona, care-l caută pe Cassio.

Tot episodic apare el în altă piesă cu caracter tragic, **Timon din Athena**. Nici nu știm în slujba cui este – el face aluzie că ar sluji o "cămătăreasă" de moravuri ușoare. Dar trage în fața servitorilor unor bancheri, uimitoare tirade despre ce înțelege printr-un om "stricat".

XX

În Totul e bine când se termină cu bine, Contesa își trimite bufonul măscărici cu o misiune la curte. Măscăriciul, ca înțelep ce e, nu-și ascunde fața de stăpân considerabil despre superficialitatea celor de la Curte.

Genul pieselor lui Shakespeare nu e totdeauna tranșant, sunt unele cu structură tragică dar care se termină destul de bine; și nu rareori e prezentă o atmosferă de feerie sau basm. În aceste împrejurări, poziția nebunului bufon, mășcarici, om de duh, e ocupat de diverse personaje.

În După faptă și răsplată, în lipsa unui nebun de meserie apare Smîrc, un nătărău și Lucio, un năstrușnic.

În Cei doi tineri din Verona, printre personaje întâlnim pe Speed, un nătărău.

În Zadarnicele chinuri ale dragostei apare ciobanul Constartd, mășcarici într-un fel.

În Cum vă place, mășcarici e Tocile.

Dar, nebunul de profesie nu lipsește din piesele cu caracter predominant comic. Așa e A Douăsprezecea noapte.

Cum vă place
personajele

Orsimo
ducele dinie

marie

Viola
(Cezara)

Olivia

Sir Toby Beu

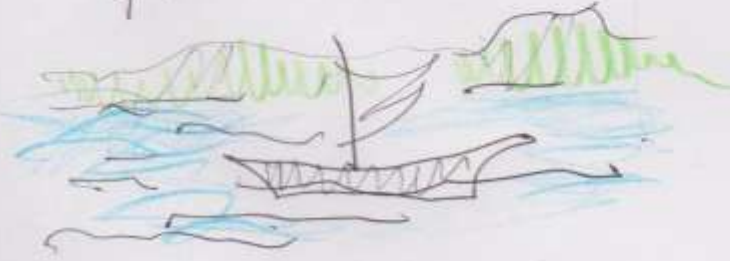
Sebastian

Malvolon

sir Andrew

Intriga

În piesa A Douăsprezecea noapte sau Totul e bine când se sfârșește cu bine, nebunul bogatei doamne Olivia își duce viață printre petrecăreți și personaje puse pe snoave, așa că apare ca un membru remarcabil al unei echipe ce face mereu haz. Dar în care, el joacă rolul principal prin inventivitate și limbaj.

E o piesă asupra căreia merită să ne oprim puțin

Orsimo, ducele Iliriei e îndrăgostit de Olivia care-l refuză pretextând doliul; în casa ei, unchiul Sir Toby Bech cu pretendentul Sir Andrew și bufonul se țin de chefuri și glume. Nebunul, împreună cu Maria pun la cale o farsă acruului intendent Moldavio făcându-l să creadă că stăpâna, Olivia e îndrăgostită de el.

În Iliria ajunge după naufragiu, separate, Viola și apoi fratele ei geamăn Sebastian. Viola, deghizată în paj se angajează la Orsini și duce mesaje de dragoste ale acestuia Oliviei, care se îndrăgostește de el.

Comedia erorilor și quiprocurile fac ca frații gemeni Viola și Sebastian să fie confunzați și să se producă nenumărate încurcături.

În final Olivia se căsătorește cu Sebastian – care seamănă leit cu Viola de care se îndrăgostise, neștiind că e femeie; iar Orsino se căsătorește cu Viola care-l iubea.

Moldavio e scos și el din țesătura farselor în care e introdus de petrecăreții ce fac haz de el. Iar nebunul – bufon, încheie piesa cu un nou cântec.

BUFONUL

Las' să mă spînzure. Cui e bine înălțat în laț nu-i mai pasă de înălțimile-lor.

MARIA

Adică cum?

BUFONUL

Pentru că-i prea sus-pus ca să-i mai pese.

MARIA

Ai întors-o bine, cu-o vorbă de-mprumut.

BUFONUL

De unde, de-mprumut, coană Mary?

MARIA

Din război, așa cum spun soldații cînd le e frică, și tu o amesteci în bufoneriile tale.

BUFONUL

Atunci dumnezeu să-i dea minte cui nu are. Iar nebunilor să le umple prăvălia cu glume.

MARIA

Din două una: ori te dă afară, ori te spînzură, dar de scăpat, tot nu scapi tu nescărmănat.

BUFONUL

Dacă mă dă afară, nu ies rău, că afară-i vară; iar dacă mă spînzură, scap de grija însurătorii, deci tot bine ies.

MARIA

Ei, ce-ai de zis?

BUFONUL

Că mă țin curelele pentru ambele cazuri.

MARIA

Așa de bine au să te țină, că ai să-ți pierzi nădragii.

BUFONUL

Și-așa e bine, cînd ai cu cine. Hai, tu ia-o din loc, că te-așteaptă sir Toby să-i dai să muște din fructul oprit.

MARIA

Gata, ticălosule, facem pace. Să nu sufli o vorbă cuiva despre asta! Uite că vine și doamna. Încearcă s-o-ndupleci cum te-ajută capul mai bine.

(Iese.)

BUFONUL

O, duhule sfînt, dacă nu ești prea supărat pe mine, inspiră-mă să fac o boroaboată cu duh. Vorba lui Quinapalus: decît un nebun care face pe deșteptul, mai bine un deștept care face pe nebunul. Trăsnește-mă cu duhul tău, să fiu cel mai trăsmit dintre nebuni.

(Intră Olivia și Malvolio.)

Dumnezeu să te binecuvînteze, domniță.

OLIVIA

Alungați nebunul de-aici.

Găsim în Shakespeare următoarea opinie despre nebuni (în Noaptea regilor).

“A face meseria de nebun necesită un fel de înțelepciune. Trebuie remarcată dispoziția deosebită a celor ce îndeplinesc acest rol, calitatea acestor oameni, adaptarea lor la circumstanțe, perceperea cu nuanțe a tot ce le trece prin fața ochilor. E o meserie la fel de dificilă ca cea a înțeleptului. Căci nebunia practică înțelept are prețul ei. Pe când înțelepciunea ce cade în nebunie duce la abdicarea spiritului”.

Să nu uităm cuvintele lui Shakespeare și să încercăm a practica nebunia cu înțelepciune.